
PM - Överförmyndarnämnden

Sandvikens kommun

Hanna Franck Larsson

Februari 2013

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund	1
1.1.	Metod och avgränsning	2
2.	Överförmyndarnämnden	3
2.1.	Granskningsresultat	4
2.1.1.	Omfattning.....	4
2.1.2.	Iakttagelser	5
2.1.3.	Resultat från stickprov	7
3.	Kommentarer och bedömning	8

Bilaga 1	Överförmyndarverksamheten – en kort presentation
Bilaga 2	Arbetsuppgifter
Bilaga 3	Delegationsordning
Bilaga 4	Bestämmelser om arvodering

1. *Bakgrund*

Revisorerna har utifrån risk- och väsentlighet valt att översiktligt granska Överförmyndarnämndens verksamhet i Sandvikens kommun.

Enligt Föräldrabalken skall alla Sveriges kommuner ha en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Om kommunen väljer att ha en överförmyndare istället för en nämnd är överförmyndaren en politiskt vald person.

Överförmyndarnämnden i Sandvikens kommun ansvarar för kommunens överförmyndarverksamhet. Verksamheten består i beredning, beslut och tillsyn i ärenden rörande god man, förvaltare och förmyndare. Överförmyndarnämnden i Sandviken har tre ordinarie ledamöter och tre ersättare. Till sin hjälp har nämnden en överförmyndarexpedition.

I verksamheten ingår att övervaka hur en persons, huvudmannens, tillgångar hanteras av olika representanter – god man, förmyndare och förvaltare.

Godmanskap gäller människor som av olika skäl inte själva kan ta hand om sina intressen. Personen som ställs under godmanskap behåller sin rättsliga handlingsförmåga. För att ställas under godmanskap föreligger sjukdom (i huvudsak psykisk ohälsa, utvecklingsstörda och äldre, ofta med demenssjukdomar). Den gode mannens uppdrag innefattar att betala räkningar, förvalta kapital, anordna skuldsanering, ansöka om eventuella bidrag, ordna lämpligt boende m.m.

Förvaltarskap liknar godmanskapet men personen som ställs under förvaltarskap förlorar sin rättsliga handlingsförmåga. Förvaltare utses endast om godmanskap ej bedöms tillräckligt och det finns en risk att personen skuldsätter sig eller utnyttjas av sin omgivning. Förvaltarskap är en tvångsåtgärd.

Grunden är att godmanskap och förvaltarskap skall utformas utifrån aktuellt behov.

Förmyndare/föräldraförvaltning innebär att ett barn företräds av en person fram tills det att barnet fyller 18 år. Normalt är föräldrarna förmyndare. Överförmyndarens roll i dessa fall handlar om barn vars tillgångar överstiger åtta basbelopp (339 200 kr år 2011). Föräldrarna är skyldiga att anmäla till överförmyndaren så fort ett barns tillgångar överstiger detta belopp. Om tillgångarna överstiger skall föräldrarna årligen lämna in en redovisning till Överförmyndarnämnden om hur de förvaltar barnens egendom. Överförmyndaren kan besluta om att föräldrar skall redovisa förvaltning av barnens tillgångar understigande åtta basbelopp om särskilda skäl föreligger. Om tillgångarna ej förvaltas på ett tillfredsställande sätt kan Överförmyndaren exempelvis spärra kontona. Vissa åtgärder, exempelvis köp eller försäljning av fastighet, kräver alltid Överförmyndarnämndens godkännande.

Länsstyrelsen kontrollerar överförmyndarna i sitt län. Tidigare har överförmyndarnämnden i Sandviken kontrollerats av Länsstyrelsen i Gävle men enligt nya direktiv skall kontroller fortsättningsvis göras av Länsstyrelsen i Falun.

1.1. *Metod och avgränsning*

Detta är en översiktlig granskning som sammanfattas i ett PM. Granskningen avgränsas till att omfatta överförmyndarens verksamhet i Sandvikens kommun. Granskningen har begränsats till att innefatta personer under godmanskap och förvaltarskap.

Den översiktliga granskningen har utförts genom intervjuer med verksamhetsföreträdare för överförmyndaren i Sandvikens kommun samt genom stickprov på hanteringen av personakter m.m. I granskningen har även en översiktlig granskning av styrande dokument och rutiner gjorts.

2. *Överförmyndarnämnden*

För att få en god man eller förvaltare måste en ansökan hos tingsrätten göras. Behöriga att ansöka är god man, förvaltare, den ansökan avser, make/maka, sambo, bröstarvingar, föräldrar och syskon. Tingsrätten kan ta även ta upp frågan om god man på eget initiativ. Andra kan få till stånd en ansökan till tingsrätten genom att anmäla behovet till överförmyndarnämnden. Överförmyndarnämnden prövar förutsättningarna som föreligger för en eventuell ansökan hos tingsrätten.

Om godmanskap eller förvaltare skall kunna förordnas finns vissa krav i lagen som skall vara uppfyllda. Godmanskap regleras i 11 kap 4 § Föräldrabalken och Förvaltare 11 kap 7 § Föräldrabalken.

Godkännande av den berörde krävs för att god man skall kunna utses. Undantag kan göras om huvudmannens tillstånd gör att godkännande inte kan inhämtas. I sådana fall skall det framgå av läkarintyg eller motsvarande utredning. Behov av förvaltare skall styrkas av läkarintyg eller motsvarande utredning.

För att ansökan skall behandlas ställs vissa krav på innehållet i ansökan samt vilka handlingar som skall bifogas specificeras. Överförmyndarnämnden bedömer om förutsättningarna för om godmanskap/förvaltare föreligger och lämnas sedan över ansökan till tingsrätten. När tingsrätten fattat ett beslut utfärdar överförmyndarnämnden ett registerutdrag om ställföreträdarskap.

Överförmyndarnämnden är enligt lag skyldig att utöva vissa kontroller. När godmanskapet/förvaltare påbörjas skall denne upprätta en förteckning över huvudmannens samtliga tillgångar och skulder till Överförmyndarnämnden. Årsavräkning skall upprättas av god man/förvaltare efter varje avslutat år. I denna skall uppgifter finnas om årets samtliga inkomster och utgifter samt tillgångar och skulder vid årets början och slut. Årsavräkning lämnas in till Överförmyndarnämnden tillsammans med verifikationer för granskning. När uppdraget är slutfört skall sluträkning lämnas in till Överförmyndarnämnden. God man/förvaltare ansvarar för och skall löpande bokföra alla transaktioner som utförts för huvudmannen och spara alla verifikationer.

Vid större åtgärder som exempelvis försäljning av fastighet, avveckling av huvudmannens bostad kräver särskilt godkännande av Överförmyndarnämnden.

God man kan även utses för ensamkommande flyktingbarn. Den gode mannen utgör barnet ställföreträdare och har rätt att bestämma i alla frågor som rör barnets ekonomiska och personliga angelägenheter. Godmanskapet är en tillfällig lösning av barnets behov i avvaktan på att beslut fattas om uppehållstillstånd. Ansökan av god man till ensamkommande barn får göras av Migrationsverket eller Socialnämnden. Överförmyndarnämnden kan även ta upp frågan självmant.

God man eller förvaltare har rätt till arvode. Arvodesnivåer beslutas och fastställs av Överförmyndarnämnden.

2.1. Granskningsresultat

I Sandvikens kommun sköts den löpande verksamheten av överförmyndar-expeditionen där en handläggare arbetar.

Den löpande verksamheten innefattar genomförande av utredningar inför ansökningar, avge yttranden till olika instanser, att rekrytera, informera, handleda och kontrollera gode män, förvaltare och förmyndare samt att ha tillsyn över legala förmyndarskap. Handläggaren skall även närvara vid tingsrättsförhandlingar vid förordnande av förvaltarskap.

Kontrollen av gode män m fl innebär granskning av redovisningshandlingar (förteckning, årsavräkning och slutavräkning). I anslutning till granskningen skall även beslut om arvodering av uppdragstagarna fattas. Verifikationer lämnas av god man inför granskning. Därefter ansvarar gode mannen/förvaltaren för sparande av verifikationerna.

Handläggaren arbetar på delegation av Överförmyndarnämnden. Förhandsgodkännande lämnas av handläggaren och ärenden skall sedan redovisas för nämnden vid sammanträdena.

När en god man utses skriver handläggaren vid överförmyndarexpeditionen ett registerutdrag som uppdragstagaren sedan skall lämna till banken. Banken spärrar vid mottagandet huvudmannens konton för gode mannen. Huvudmannen har fortfarande tillgång till samtliga konton.

2.1.1. Omfattning

I Sandvikens kommun inkom och beviljades ca 60 st ärenden under 2012. Under 2011 var motsvarande siffra 57 st ärenden.

Nedan presenteras statistik över antalet klienter i Sandvikens kommun per 2013-02-13:

Klient	Aktiva	Ej aktiva	Totalt
Myndling	138	304	442
Huvudman	394	462	856
Totalt Klienter	532	766	1 298

Myndling avser personer under 18 år. Huvudman avser personer över 18 år.

Antalet ensamkommande flyktingbarn uppges öka i kommunen. Det finns två boenden i Sandvikens kommun där för ensamkommande barn. Endast ett av boendena är kommunalägt, det andra drivs i privat regi. Totalt rör det sig om ca 35

barn varav 20 barn från andra kommuner placeras vid det privata boendet i Sandvikens kommun. Ca 15 barn uppges stanna i kommunen tills de fyllt 18 år.

Nedan presenteras statistik över antalet och typ av uppdrag i Sandvikens kommun per 2013-02-13:

Uppdrag	Aktiva	Ej aktiva	Totalt
God man	375	811	1 186
Förvaltare	60	74	163
Förmyndare	101	163	264
Övrigt	10	11	21
Totalt	546	1 059	1 605

Vid intervju med verksamhetsföreträdare framkommer att det är relativt lätt att få tag i gode män/förvaltare i dagsläget. Regelbundet tar personer kontakt med Överförmyndarnämnden och lämnar in intresseanmälningar.

Innan en god man/förvaltare utses gör handläggaren vid överförmyndarexpeditionen en kontroll av personen. Kontrollen innefattar utdrag från socialtjänsten, brottsregistret samt kronofogden. För att bli god man/förvaltare får inga noteringar finnas hos dessa instanser. Diskussioner förs om kontrollerna av gode männen skall utökas.

2.1.2. Iakttagelser

För att den gode mannen skall kunna göra uttag från huvudmannens spärrade konton krävs ett medgivande ifrån Överförmyndarexpeditionen. Gode mannen ansöker hos handläggaren och anger en orsak till uttaget. Om uttaget godkänns kan gode mannen kontakta banken och överlämna godkännandet innan uttag kan göras.

I regel är ett konto ospärrat, ett s.k. transaktionskonto. Detta konto finns för att hantera huvudmannens löpande inkomster och utgifter. Ifrån detta konto betalar exempelvis gode mannen räkningar. För uttag från detta konto krävs inga medgivanden men verifikationer skall finnas för granskning vid avlämnande av årsavräkning.

Gode mannen ansvarar för att redovisa samtliga transaktioner och förändringar på huvudmannens konton. Huvudmannen har tillgång till samtliga konton och kan göra egna uttag och inköp.

Vissa huvudmän är äldre och bosatta på äldreboenden. Gode mannen tar ut pengar ifrån huvudmannens konto och överlämnar till boendet. Boendet använder sedan dessa pengar för löpande utgifter för huvudmannen. Gode mannen skall i dessa fall ha ett intyg ifrån äldreboendet om att pengar har överlämnats. Intyget utgör gode mannens verifikation till årsavräkning. Äldreboendet skall sedan redovisa hur pengarna har spenderats genom kvitton. Gode mannens ansvar är att granska kvittona men kvittona skall sparas på boendet. I intervjuer framkommer att det varit vissa oklarheter kring kvittohanteringen med boendet. Överförmyndar-

nämnden har därför valt att gå ut med en särskilt skrivelse till gode männen avseende detta.

Gode mannen har inga befogenheter att förhindra inköp eller att tala om för huvudmannen hur denna skall hantera sina pengar.

Handläggaren granskar samtliga årsavräkningar. Granskningen innefattar en avstämning mot verifikationer samt en skälighetsbedömning kring årets utgifter och inkomster. Vid intervju framkommer att granskningen av årsavräkningar är ett omfattande och tidskrävande arbete. Från och med 2012 har en extra resurs inom kommunen använts för att stötta handläggaren i detta arbete.

Årsavräkning skall lämnas in före den 1 mars. Om årsavräkning ej inlämnats skickar handläggaren ut en påminnelse till gode mannen med 14 dagars förlängning. Om årsavräkning fortfarande uteblir beslutar nämnden om vitesföreläggande som skickas med mottagarbevis till gode mannen. Därefter lämnas ärendet till Tingsrätten som dömer om vite på 4000 kr. Enligt handläggaren har detta varit aktuellt i ett fåtal fall i Sandvikens kommun. Överlag fungerar inlämningen av årsavräkningar bra.

Gällande väntetiderna bedömer handläggaren att dessa är goda hos kommunen. Ärenden hanteras så fort samtliga handlingar inkommit. Fördröjningar och väntetider ligger framför allt hos Tingsrätten. Antalet inkommande ärenden skulle dock kunna minskas enligt handläggaren genom tydliggörande för övriga myndigheter om när ett godmanskap kan föreligga.

Det finns inga dokumenterade rutiner eller arbetsbeskrivningar för handläggarens arbetsuppgifter eller ärendegången vid hantering av inkomna ärenden och som innefattar de kontroller som skall göras innan godmanskapet godkänns. Vid intervju framkommer att en beskrivning kring hantering av inkommen ansökan eller utredning finns men att denna inte beskriver kommunens specifika arbetssätt. Beskrivningen finns tillgänglig på internet. Dokumenterade rutiner finns för rekrytering av god man/förvaltare. Rutinen fokuserar på tillvägagångssättet när en god man skall utses.

Inför granskning av årsavräkning översänder kommunen blanketter och instruktioner till gode männen/förvaltarna om årsavräkningens innehåll, sista inlämning m.m. Vid granskningen av inkomna års- och slutavräkningar finns en lathund med praktiska tips inför granskningen. Lathunden är inte specifikt utarbetad för Sandvikens kommun.

Handläggaren arbetar på delegation av nämnden. Delegationen är ifrån 1995.

Vid intervju framkommer att Sandvikens kommun har genomfört en utbildning för gode män tillsammans med Studieförbundet. Personen som höll i utbildningen var en jurist ifrån Uppsala.

Handläggaren i Sandvikens kommun har enligt intervjuer med regelbunden kontakt med överförmyndare i grannkommunerna. Träffar genomförs två gånger per år

med samtliga överförmyndare i länet. Det förs diskussioner om en eventuell sammanslagning med överförmyndarna i Ockelbo kommun och Hofors kommun. En sådan sammanslagning kan dock inte göras förrän efter nästa val.

Gällande arvoden till gode män har Överförmyndarnämnden tagit ett beslut om principer om arvoden och kostnadsersättningar för gode män under 2004 (se bilaga 4). Vid intervjuer framkommer att arvodesreglementet grundar sig på SKL:s rekommendationer och Gävle kommuns reglemente. Vid granskningstillfället framkommer att en översyn av arvodena till ensamkommande flyktingbarn pågår.

Överförmyndarexpeditionen framhåller vid intervjuer att kontakten med nämnden är bra. Handläggaren upplever ett gott samarbete samt att ett stöd ifrån nämnden.

Länsstyrelsen skall granska överförmyndarverksamheten årligen. Under 2012 har ingen granskning genomförts. Senast genomförda granskning var i augusti 2011. Länsstyrelsen bedömde vid tillsynsbesöket att "handläggningen sköts mycket bra, att handläggaren har en god kompetens inom området samt att akterna är i god ordning och noggrant skötta."

2.1.3. Resultat från stickprov

I granskningen har sex akter granskats. Av akterna avser fem klienter med god man och en klient med förvaltare. Akterna har valts ut slumpmässigt.

Vid stickproven har kontroll gjorts av förekomst av läkarintyg eller dylikt, om kontroll av god man har gjorts inför acceptans av ärendet, om årsavräkning har lämnats för varje år samt förekomsten av uttagsmedgivande ifrån överförmyndaren vid uttag från spärrade konton.

Samtliga av de granskade akterna har årsavräkningar för samtliga år.

Granskade akter som är äldre än 1995 saknar läkarintyg eller intyg ifrån Socialtjänsten. Fyra av akterna har protokoll från Tingsrätten.

I endast en av de granskade akterna finns information om att kontroll hos Socialtjänsten och kronofogden gjorts av gode mannen. Vid tre av de granskade akterna är en förälder utsedd till god man. Enligt handläggaren görs inte kontroller av släktingar i samma utsträckning.

Kontroll mot polisregistret görs alltid när god man utses. Dessa kontroller sparas i en separat pärm och inte i huvudmannens akt. I granskningen har ej kontroll av förekomst av utdrag ur polisregistret kunnat göras. Vid genomgång av aktuell pärm kan konstateras att flertalet intresseanmälningar som inkommit har kontroll av polisregistret gjorts.

För samtliga uttag från spärrande konton finns ansökan från gode mannen samt uttagsmedgivande ifrån överförmyndarexpeditionen. I ansökan lämnas en beskrivning av orsaken till uttaget.

Verifikationer till årsavräkning förvaras av gode mannen/förvaltaren varför kontroll av förändringar mellan årets början och årets slut inte kunnat göras i granskningen.

3. *Kommentarer och bedömning*

Genomförd granskning är en översiktlig granskning som främst inriktats på att beskriva verksamheten vid överförmyndarexpeditionen i Sandvikens kommun. Granskningen har sammanfattats i detta PM.

Utifrån genomförd intervju och stickprovskontroll är vår bedömning att verksamheten vid överförmyndarexpeditionen i Sandvikens kommun överlag är väl fungerande. Dock behöver den interna kontrollen stärkas.

I dagsläget finns endast en handläggare vid expeditionen och det saknas dokumenterade rutiner som beskriver det praktiska förfarandet vid handläggningen av ärenden utöver rekrytering av god man. Med bakgrund i detta bedömer vi att verksamheten är sårbar. Rutiner som beskriver praktiska förfarandet och hanteringen av ärenden bör utarbetas för att säkerställa en korrekt hantering.

Det är positivt att en skrivelse har översänts till gode männen avseende kvittohanteringen. Överförmyndarnämnden bör följa upp hanteringen för att säkerställa att denna är korrekt.

Delegationsordningen som finns är gammal och behovet av en uppdatering bör ses över av nämnden.

Vi finner det positivt att det förs diskussioner om eventuella ytterligare kontroller av gode männen. Vi rekommenderar att kontroller görs regelbundet under uppdragens löptid. Förslagsvis bör kontroller göras vid varje nytt uppdrag samt stickprovsvis löpande under året.

2013-02-26

Hanna Franck Larsson
Projektledare

Pär Månsson
Uppdragsledare

